Magyar Irodalmi Hírlevél

Pozsonytól Szakolczáig fölfelé.

Remenyik Zsigmond: Sarjadó fű

Vagy enyém leszel, vagy meghalunk

Ismét Kolozsváron a Corvinák tárlata

Mikszáth-esszé pályázat

ARATÁS UTÁN.

Államiságunk ünnepe

Út a teljesség felé, **A képzelet**

MENTÉS MÁSKÉNT

Szent István köpönyege

A budai könyvsajtó

Eloszlatják Móricz Zsigmond rejtélyeit

Nagyapám és a molnár

2010 augusztus **negyvenhatodik megjelenés**

Pozsonytól Szakolczáig fölfelé.

Többet tud azon nagyszerü barlangokról, mellyek ezen hegységet is mindenfelé átczikázzák, nem ugyan a hagyomány vagy a történet, mellynek jóval határa és kezdete előtt állanak, de a természettudomány.

Vagy három illy nevezetesebb érdemel figyelmet. A legnevezetesebb Detrekő-Szent-Miklós mellett, hová mindjárt eljutunk, található. A mamuthok valóban ős és nagy régi családjának valóságos sirboltja, hol többi rokonaikkal, csontjaik elvegyülve és szétszórva fekszenek. De ezen tárgyak régisége már a régészen is kifog, illy ős lények leirása nem levén az archaeologus, de a palaeontologus tárgya, rájok hagyjuk tehát, s a mint halljuk, már itt is megfeleltek volna kötelességüknek, és még bizonyára fognak is sokáig felelgetni és feleselni fölöttök. A másik barlang épen Detrekő vára alatt áll, s ennek leirása már inkább mesterségünkhöz tartoznék, a mennyire csepkő-alakzatai belőle valóságos földalatti nagyszerü gótdomot képeztek hatalmas ivezettel s dus alakokkal müvészien ékesitve falait. A csalódást még neveli, ha őre ezernyi gyertyájával kivilágitja; mire jó szó és még jobb borravalóért mindig kész. Mint illy gótdomnak ismertetése tehát megilletne minket is, mert időnként ezen mesterséget is üzzük; de az illy leiratokra emberi kéz művei és nem az örök épitőmester domjai alkotvák. Őre mutatja már egyébkint, és még inkább kifalazott és vasrácscsal elzárt szép kapuzatának nyilása, hogy milly gondját viseli a hely földesurasága; hg. Pálffy. Példája nem ártana hazánk más e nemű neveztességeinem sem.

Egy harmadik hasonlón csepkőbarlang az itteni hegység legmagasabb csucsa, a Rokstun nevű hegyorom alatt nyilik, az előbbihez hasonló ábrándos képleteket mutatva: dermedt vizzuhatagokat, óriás állat- s ember-alakokat stb. Rokstun sziklaormáról legűgyesebben áttekinthető az itteni végtelen hegység. Föléje emelkedve meglepő kilátást élvezünk, mellyet valóban leirni nem, csak képzelni lehet: a merre a szem lát, határtalan erdő- és hegytenger vonul el lábaink alatt, mellyből a hegyormok csucsai és sziklafalai mindannyi hullámokkint emelkednek ki. Itten még a rónára és utra kinyuló, másképp sokkal szelidebb végső halmok is sajátságos ábrándos alaku sziklacsoportozatokkal és roppant egyes kőszálakkal szegélyezvék. Illy halmok között, mintegy sziklakapun át tér az utas Detrekőn tul: *Detrekő-Szent-Miklós* és *Sz.-Péter* falvakba. Amint a meredek hegyek közé, dűlős oldalaikra rakvák házaik, némileg az eszterha alá rakodott fecskefészek sorokhoz hasonlitanak. Az ember majdnem remeg miattok, hogy egyszer csak legurulnak, vagy ha, mit Isten ne adjon, az a két nagy hegy egyet mozdul, agyon szoritja őket.

Ezen szorongó érzet adhatott nyilván okot az előbbi hely felől szóló következő adomára, melylyel lakóit a vidék népsége gunyolja.

Soha-napján összejöttek egyszer, ugymond, a falu lakosai, hogy az egyik hegyet, melly már annyira nyakukra nőtt, hogy a napvilágnak is utját állta, kevéssé tovább mozditsák. Mit tesznek? Lekötik az öreg harang vastag kötelét, s a legerősb fenyőszálra hurkolják a hegy derekán. A falu nagya és apraja rá csimpeszkedik; huzzák, ki hogy birja. Hogy az eredmény becsületes szándékuknak s az erőkifejtésnek meg nem felelt, gondolható. A kötél az első rántásra elszakadt, mire mindnyájan testök bizonyos kifejezhetlen hátulsó részével a földet nem épen kellemesen érinték, a környékbelieknek, kik a csodát bámulni jöttek, roppant hahotájára. A jó miklósiak egyébiránt azzal vigasztalák magukat, hogy ha ezen kis szerencsétlenség közbe nem jő, bizonyára czélt értek volna. Másodszor még sem tarták tanácsosnak megkisérleni, nehogy a fiókharang is kötél nélkül maradjon; mi már sokkal nagyobb baj lett volna; mert azután nem csak nem látták volna a napot kelni vagy lemenni, de nem is hallják vala, ha a reggeli és esti harangszó meg nem kondul. Ezen ok teljesen kielégitő volt, hogy további szándékukkal fölhagyjanak; s az öregebbek higgadt bölcs tanácsa győzött a hevesebb fiatalabb rész ellenében. A dolog abban maradt. De azért nem tanácsos maig is kérdeni a lakosokat: vajjon a falu fölötti hegy régi helyén áll-e még?

Detrekő-Sz.-Péteren tul azonban a hegység önként is már mind beljebb vonul vissza hazánk felé, s a mint szélesebben szerteterjeszkedik, elveszti meredek magaslatát; tágabb magaslatain s oldalain azután a *kopaniczárok*, azaz: tót irtványosok szétszórt lakai mérföldnyi távolságban egymástól szerte fekszenek. Mindamellett, hogy a vidék csak illy sporadice, szórványosan lakott, hirhedt lakói és népe mégis, ugylátszik, igen közszellemü s egyesülve vállalkozó; mi által már a reformátió korában, valamint a legujabb 48-ki események alkalmával, nem kis, habár kevéssé is érdemlett nevezetességre jutottak.

Másfelől a hegység nyugatnak szerteágazó alacsonyabb halmakban vész el, egy darabig hullámos tért képezve. – Erre visz utunk; jobbra hagyva már a Fehérhegységet s a torkolataiból kikandikáló hegységeket, mint: Sándorfot, Jabloniczot, Szobolistot s a fölöttök uralgó Éleskő, Korlátkő, Szerencs stb. várakat; a nélkül hogy most egyet is közelebbről érnénk, föl és le kapaszkodunk egy dombról a másikra.

Az illy vidék valóságos narcoticus tulajdonsággal bir, a mint igy le-föl, jobbra balra ringat. – Régiség-vizsgálónak, történettermészet- vagy egyszóval akár micsoda buvárnak kell lennie az embernek, hogy illy teknőféle hegyvölgy vidék egyforma rengetésében álomba ne szenderedjék. Adott volna azonban a jó Isten nekünk is illyesmire saját jó természetet, mint minden ő állatjának az ő szüksége szerint. Egy rom, egy torony kétes alakja már három mérföldelelőbb megpillantva, épen olly éber mint kellemetes ábrándokban ringat. Már messziről találgatjuk és jósolgatjuk: vajjon gót, hát ha épen román izlésü egyházat vagy várat jelel? Hát még az elménk utvezetőjébe beletanult vidék története, milly élénk képeket fest elénk mindenütt ott, hol más csak parlag ürességet lát. Lehet azután hogy olly nagyon is ményen bele révedezünk és álmodozunk is, de aludni, – azt nem, még illy kopár uton sem teszszük; van ugyis elég más mit átaludnunk kell.

Több óráig folyhatott már igy utunk, midőn egy illy halomról a völgybe leereszkedve, mind erősebb kénkőbűz ütődék szagló érzékünkbe. Ezzel jelenti magát nem épen a legkellemesebben a fák és kertek közől kifejlődő *Szmredák* falucska. A név, mint látni, mivel sem kellemesebb hangzatu, mint a hely szagú; de ereje abban áll, hogy ez is nem csak puszta név, nomen, de omen is; szlávul Szmredák büdöst vagy bűzitőt jelentvén. Bűzös legét és nevét egyszerűn jótékony meleg forrásának és fürdőjének köszöni, – de nem csak ezt, hanem hirét is!

Elijedve mondja talán a jó olvasó, hogy illy hazai hires fürdőnket soha még csak emliteni sem hallotta! Ártatlan épithetonunkkal semmi esetre sem akartuk megijeszteni. Eszünkben sincs egy igénytelen meleg viz fürdőnek valami különös celebritását költeni. Az illy holmiból mi már is többet birnánk, mint a mennyit elviselhetünk. Ugy vagyunk velök, mint egyéb hires hazai celebritásainkkal, például nevezetes költőinkkel, művészeinkkel, tudósainkkal stb. Az ember mindannyiszor majdnem lelkiismeretfurdalást érez, valahányszor egy uj illy meteor megjelenik egünkön, nem levén képesek az eddigieket is méltányolni; volnánk pedig illyenekkel meglehetősen megáldva, mig ellenben közönségünk apathicus szervezete kisebb áldást nyert a receptibilitás tekintetéből a fogadásra, mintsem mink az adásra; mi azután természetesen az apathicusabb kedélyt inkább ellenünk lázitja, mint sem irántunk lelkesiti. Illy gondolatokkomolyan nyugtalanitanak bennünket, valahányszor vidéki levelező iró kollegáink például vidékök ujdonat uj vagy csak ujonan felélesztett, feledett fürdőjök dicsőségét kürtölik: apellálva az illetőkre, a közel és távol közönségre – hogy pártolják! – pangván pedig e mellett a mi igazán világhivű fürdőink is javában. Hogy ugyanez az eset, valahányszor egy ifju irodalmi óriás hirdettetik, legujabb elmeterméke következtében előfizetési ivet szegezve mellünknek, azt ha a hasonlatot nem folytatom is, mindenki megérzi. Hogy is győznénk ennyi dicsőséget megbirni, hát meg aztán – fizetni is!?

Nem illy mindennapi nevezetességnek köszöni hirét a mi Szmredákunk. Kiváltságosabb az, – a kiváltság pedig nálunk mindenha már csak ért valamit! – nem hiában hogy megyei tisztujitásaink fénykorából szól kelte. Egész Nyitra vármegye énekelte alig két tizedév előtt a hires restaurationalis nótát:

Kisütött a nap suágra
V–risz Szmredákjára!

De rövid év a három, és három év multán az ellenfél imigyen felelt;

Nem süt már a nap sugára
V–risz Szmredákjára,

Büdös annak minden kutja. S igy tovább; nem épen a legaeztheticusabb hangon folytatva a refraint. Itt a szomszédban lakott akkor Nyitra hires alispánja V. ur, kinek e fürdő is sajátja, hol a gazdag ur még hazánkban is páratlan vendégszeretettel nemcsak szivesen látta a jövő és menő vendéget, de a fürdőjét használó és látogató vendégeket is hetekig marasztva mindennel ingyen ellátta. A nap azonban ki is sütött, be is sütött, el is hunyt V. ur alispánsága és Szmredákja fölött, azért ő még sem tágitott csak hajszálnyit sem ritka vendégszeretetében, s a fürdő minden látogatója most is csak ugy, mint hajdan az ő örökös vendége. Ez, gondolom, kedves „avis au lecteur”; francziául mondjuk, nehogy mindenki megértse és „au pied de lettre” vegye.

Azalatt már a kis halmok utunkon mind nagyobb hegyekké növekednek megint, a mint Szakolcza felé közelgünk, hol lekanyarodva már kikészülnek hazánkból zordonabb északi éghajlat alá. Gyönyörü kilátást és visszapillantást nyujt Oreszko, azaz Diós nevü legmagasabb hegyhát utunkon. Egy tekintettel átláthatjuk tetejéről a völgykatlanokban rejlő számos kis falvakat, mint Kovalovot, Vieszkát, Podbudint, Oreszkót, Vidovánt, Vlecskovánt, előttünk és mellettünk Chropov, Rochov, Radosov, nagyobb helységeket. S ezen obstrusus fészkek mindannyia majdnem ismét egy-egy nevezetességet rejt még magában, – természetesen nem az olvasó, de a régész számára, ki a nevezetesség dolgában nem annyira kényes: Egy kis gót torony, régi feliratu kehely, kereszt vagy harang többnyire elég neki, hogy fáradozását dusan megjutalmazva érezze, s ha más nincs, beéri olykor egy árva regével is.

Igy szól Radosov vagy másképp, talán magyarosabban: *Radosócz* völgyében a legenda egy kápolnáról, melly most csinosan ujon épülve diszlik, de hajdan remeték lakásának omladéka, „mohos mesés régiség” volt. Egykor sz. Szaniszló, midőn a lengyel dűhős Boleszló üldözte, erre vette panaszos utját a keresztyénség atyjához Rómába. Beesteledve fáradtan kopog be a zarándok e hegyalja szőlőviskói egyikének ajtaján, két istenfélő öreg koldusasszony fogadja nagy örömmel az ismeretlen zarándokot. Elfeledve, hogy egész nap éheztek, sürögnek forognak, hogy a fáradt utas elé valamit állithassanak.

De kamrájokban a már tegnap izetlenül félretett száraz kenyérdarabon kivül, bár mint kerestek is, mitsem találhattak. A szent kegyeletesen fogadja ezt is; megáldja Isten nevében, s ime a legjobb izű falattá változott. Azóta a ház bőségben uszott. Szegény és gazdag egyiránt részesült áldásában. Csak a két gonosz szivű szomszéd nem tűrhette, hogy ugy mond, a koldusfaj nálánál boldogabb. Fejére gyujták tehát éjjel a lakot. Az isteni áldás azonban ekkor sem távozott. A lángoknál fényesebben, dicsőült alakban jelent meg az azóta örökségbe költözött szent, megvédte könyörgése által azokat, kik éltében vendégül fogadák mint zarándokot.

Azóta, régen volt, a megmentett lak kápolnává és remeték lakává lőn sz. Szaniszló tiszteletére szentelve; s a vidék népe maig kegyelettel látogatja. Kell-e szólóbb és magasztosb emlék nálánál, melly az emberi legmagasztosb erények egyikét illy értelmesen hirdeti a népnek.

Azalatt megint tovább haladunk, s a mint tovább érünk már is:

„Léptenkint marad és fogy
és véget ér nemsokára”

a hazánk véghatára. Végpontján még a régi hires Szakolcza városa áll. Méltó őre hazánknak! Méltóságosabban csakugyan, s még is nyájasan, nem is mutathatná magát, mint innét szőlőhegysége tetejéből. Nincs egyetlen háza sem, sőt ablaka vagy ajtaja, melly elrejtve maradna. Nyilt és derült arczczal, mintegy Istenhozottal felénk mosolyogva fogad. – De erről a következő szakaszban a visszautban.

Vasárnapi Újság 1854

Remenyik Zsigmond

A Heves megyei Dormándon született 1902-ben, középbirtokos családból. A középiskolát Egerben végezte, egyetemi tanulmányait a nagyváradi jogakadémián kezdte meg, az egyetemet a fővárosban végezte. Tanulmányai befejezése előtt külföldre utazott. Előbb Németországot, majd Dél- és Észak-Amerikát járta be. A legkülönfélébb és legkalandosabb foglalkozásokat űzte: volt újságíró, fakitermelő és vasútépítő munkás, pincér, tengerész, tisztviselő. A harmincas évek elején tért haza. Baloldali lapok publicistája, kapcsolatban áll a felvidéki és erdélyi szocialista írói mozgalommal, éveken át levelez Fábry Zoltánnal és Gaál Gáborral. Itthon a Szép Szó köre, majd a népiesek felé tájékozódik, de szorosabban egyik irányban sem kötelezi el magát. 1955-től kezdve több régebben írt regényét újra kiadják. Művei az *Apocalypsis humana* közös címet viselik. 1963-ban halt meg.

{727.} Az itt tárgyalt írók közül rá és Pap Károlyra illik legkevésbé a "polgári" jelző. Pap Károly – mint ezt portréjánál részletesen elemezzük – nem tagadta ugyan, de nem is érzékelte alakjainak szorosabb és közvetlenebb társadalmi meghatározottságát; hősei a mese, a legenda időtlenségében élnek, "gazdaggá" és "szegénnyé" szublimáltan, az üdvösség és kárhozat jelképeivé eszményülten. Remenyik nemcsak hogy bírálja: szenvedélyesen gyűlöli a polgárt. A báva, tekintélytisztelő és alkalomadtán nekivaduló kispolgár pedig éppen nem állhat meg előtte. Egyszer sem mulasztja el az alkalmat, hogy bármely téma ürügyén tengelyt ne akasszon a "társadalom támaszaival". Ilyenkor élményt, indulatot és hatalmas műveltségi anyagot görgető orációkban szabadul föl az ellenszenve. Annál inkább szereti a "rendetlen" embereket: az élet kitaszítottjait, a lázadókat, a maguk szakállára és kárára kalandorkodókat, csavargókat, osztályindulatból bűnözőket. Rokonszenve azonban nem oly megbocsátó és szelíd, mint Tersánszky Józsi Jenőé, ki a félvilági környezetbe a hagyományos magyar próza sajátszerűségeit plántálta át; Remenyik társadalmon kívüli alakjai vad és szerencsétlen ámokfutók, inkább a kényszer, valami külső vagy belső katasztrófa sodorja őket az erkölcsi világrend határain túlra, mintsem a kötetlenség idillje utáni nosztalgia.

Életrajza is sejteti, hogy Remenyik a korszak egyik leggazdagabb élményvilágú írója. De vándorlásainak anyaga mellett történelmi és filozófiai búvárkodása is mély nyomot hagyott műveiben. Egy londoni vagy dél-amerikai csapszékben az ivócimborák Spinozáról és Bernard Shaw-ról cserélnek véleményt – ez a Remenyik-művek jellemző kulcshelyzete.

Miként hősei, művei is teljességgel szabálytalanok. Az életet és a könyvtárakat egyforma mohósággal habzsoló fiatal Remenyik átesik az expresszionizmus lázain, rácsodálkozik az amerikai regény formabontására, de a századelőn újjászületett modern pikareszk, Jack London és később Hamsun is nyomot hagy művészi egyéniségén. Weiskopf, a fiatal Werfel, a drámaíró Ernst Toller lázadó művei, Dos Passos zsurnál-dokumentarizmust elvont jelképiséggel egyesítő kísérletei, és az "outcast" irodalom előbb említett úttörői adtak Remenyiknek bátorítást kivételes élményanyaga földolgozásához. Ars poeticáját tömören és jellemzően foglalja össze egy kései regényéhez, a *Por és hamu*hoz (1955) írt szerzői kommentár: "A fejlődő, de gyökereiben a XVII. XVIII., és főképp a XIX. század folyamán kialakult klasszikus elbeszélés mind jobban és szélesebben magába olvasztja a történetírás, emlékirat-töredékek, sőt, más egyéb részlettudományok elemeit, helyet adva természetesen személyes élmények és emlékek szövedékeinek, ezáltal átitatva az elbeszélés nyers mese- vagy regényanyagát, szinte a história és krónika határáig terjesztve ki az egyébként kezdettől fogva ledérségre hajlamos műfaj, mármint az elbeszélés kereteit."

Az *Apocalypsis humana* rengeteg bozótját e művészi alapelv szerint teremtette. Természetesen e több, mint húsz kötetből álló ciklus szintén nem szabályos ciklus, hanem szeszélyes és helyenként meglehetősen kusza kalandozás mind témában, mind műfajban, mind ábrázolásmódban. Egyes művei megírásának ideje éppoly megbízhatatlan tájékoztatást nyújt, mint szorosabban vett témájuk vagy mondanivalójuk. Mindazonáltal bizonyos visszatérő motívumok, problémakörök hármas tagolást adnak az életműnek. Az első körbe tartozó művekben mindenekelőtt a gondolkodó vall *(Bolhacirkusz, Nagytakarítás, Könnyű múzsa, Élők és holtak).* Ezekből kiderül {728.} hogy az író polgárgyűlölete mély szkepticizmussal párosul az emberiség jövőjét, egyáltalán, minden ésszerű társadalmi berendezkedést illetően.

"Az író bejelenti, hogy munkájáért igen, de munkája anyagáért, e világért semmi szín alatt nem vállal felelősséget" – mondta a *Könnyű múzsa* egyik iker-elbeszélésében, az *Olivér és az emberi világ*ban, (1945) ahol egy tetű kalandjain és szemszögén át látjuk az emberi társadalmat. A *Bolhacirkusz*ban még nyíltabb és keserűbb paradoxont olvashatunk: "Ha a forradalmi szellem is mulandó, elgondolhatjuk, mi a szerepük az olyan dolgoknak, intézményeknek és világszemléleteknek, amik a forradalmiság minden alapföltételét teljesen nélkülözik." E kényszerű nihilizmusba Remenyiket nemcsak élettapasztalatai, de az a bölcseleti meggyőződése is csábítja, hogy a világ alapjában véve kiismerhetetlen kusza jelenséghalmaz, és az emberi érzékelés tökéletlen és viszonylagos(*Pernambucói éjszaka,* 1944). "Filozofáló" művei között a legérettebb, legkidolgozottabb az *Élők és holtak* (1948) melynek kalandos meséje voltaképp az ember és világ megismerhetetlenségének allegóriája. Hajóskapitány hőse négy különböző országbeli kikötőben négy feleséget tart. Mindegyik előtt másnak mutatkozik, egyénisége más részét éli meg; egyszer lovag, majd gyáva papucs, a harmadiknál zsarnok és kalandor, a negyediknél kegyes jótétlélek. A filmbohózati egyszerűségű és gyakoriságú alapötletet az mélyíti ellenállhatatlanul humorossá, hogy a derék hajóskapitány, a példás családapa viselt dolgait halála után egy korlátolt nyárspolgár, a barát és tisztelő deríti föl, egyik meglepetésből a másikba esve. Az *Élők és holtak* Remenyik bölcseleti meggyőződésének összefoglalása. Ami az előző művekben széljegyzet, dühödt polgárbosszantás, keserű kifakadás a társadalom hajmeresztő ellentétei láttán: az itt rendszerbe kristályosul. Így e regény művészi hatásában is a legegységesebb. A két kalandos történet: a kapitány élete és az utána való nyomozás szellemesen fonódik össze és egészül ki a nyomozó együgyű, mégis a regény mondanivalójának lényegét átvilágító töprenkedéseivel. Ám agnoszticizmusa az írót visszaláncolja ahhoz az osztályhoz, amelyet oly indulatosan és szívósan támad: világszemléletében Remenyik kétségtelenül polgári író. És ez a bölcseleti álláspont, éppen az író sajátos, esszét és publicisztikát regényeibe olvasztó módszere miatt egész életművében határozott karakterrel jelentkezik. Remenyik szocializmus iránti rokonszenvének negatív aspektusát is föltárja: gyűlöli a régit, de az újat még körvonalaiban sem látja. A világ máris menthetetlenül a káosz állapotába zuhant, s ezt jobb nyíltan elismerni, mintsem utópiákat gyártani. Remenyik az írásművészetnek is "csak asszociatív lehetőségeiben hisz", mint ezt méltatója, Bóka László megállapítja.

Az életmű második körében e káoszt látjuk a maga nyers valóságában kibontakozni. Ebben a kalandozások élményanyaga az uralkodó motívum *(Vész és kaland, Pernambucói éjszaka, Északi szél, Vándorlások könyve, Ősök és utódok).* E művek jellemző tanítása: a zabolátlan, magát utcalányokkal kitartató, iszákos kalandor különb – mert őszintébb – ember, mint a törvénytisztelő nyárspolgár. Az *Északi szél* éppen ez utóbbi megvadulásának hátborzongató története. Az író a fasizmus allegóriájának mondja, de e 43-ban írt regény többet és kevesebbet mond ennél: voltaképp önmagunk elveszítésére utal. S a főhős szájába adva itt is olvasható egy, inkább az íróra, és e körbe tartozó műveire jellemző vallomás: "Mert igenis akartam valamit ... kezdettől fogva, már abban az időben, amidőn méltatlan és halott környezetben éltem, már {729.} akkor is! ... A teljes életet! A jót, a rosszat, a boldogat és a boldogtalant, a nemeset és a nemtelent, a tisztát és a mocskosat az otthont és az otthon talanságot, a megbecsülést és a kivetettséget, a tiszteletet és a megvetést ... ez az amit hajszolok." A *Vész és kaland* (1940) önéletrajzi ihletésű cselekményéből kiderül, hogy a fiatal Remenyik is valami effélét hajszolt. E művei többségükben kuszák és furcsa módon álomszerűek. Cselekményük néha, mint az *Északi szél* esetében is, a ponyva és a giccs határait súrolja, hőseik tompán, öntudatlanul sodródnak a legelképesztőbb helyzetekbe,vagy hajszolják magukat önnön pusztulásuk felé. Bármily furcsa: semmi kölcsönhatás nem alakul ki hős és környezete közt. A hős monomániás, a környezet káosz. Márai a nyugati világot tekintette az igazi valóságnak; Remenyik e műveiben éppen ez a rossz álom. A lidércnyomásos kavargás nem a "teljes élet" képe; a káosz csak látszatra a két háború közti Dél-Amerika alvilága – valójában az író lelkiállapotának, egy súlyos és nehezen földeríthető traumának a kivetítése Remenyik e művei a leginkább alaktalanok; formateremtő kísérletei többnyire balul ütnek ki; mint a *Pernambucoi éjszaká*nál vagy az *Északi szél*nél. Ám egy-egy részlet lenyűgöző és a lélek dosztojevszkiji mélységeit világítja át. Az író elemi tehetségéről vallanak – s hogy a művek kuszasága a téves világnézet következménye. E problémakört betetőző mű, az *Ősök és utódok* (1949) Remenyik legsúlyosabb alkotásai közé tartozik. Az összefoglaló törekvés itt összehasonlíthatatlanul sikeresebb, mint az Északi szélben, és mélyebb igazságokat tár föl, mint az *Élők és holtak.* E regény átfogja az életmű mindhárom problémakörét. A szimultán regénytechnika segítségével egy század magyar történelmének eseményeit jeleníti meg. Egy szegény parasztgyerek a múlt században elindul Máramaros felé, zsiványokkal, csendőrökkel, farkasokkal és természeti elemekkel harcol meg sikeresen, hogy inas lehessen egy csizmadia műhelyben; történetével párhuzamosan az író lepergeti utódainak, egy horthysta tanácsnoknak, egy dél-amerikai szőrmekereskedőnek, egy tengerésznek és egy New York-i orvosnak a sorsát, a krónikás, a kalandos, a naplószerű, az esszéisztikus ábrázolásmódokat szellemesen, alakjaira jellemzően váltogatva. E regény kompozíciója teljesen hibátlan, stílusa Remenyiknél szokatlanul fegyelmezett; egészében optimista vallomás a terebélyesedő, mindig újrakezdődő élet mellett. Világnézeti vonatkozásban is a legtávolabbi pontot jelzi, ameddig Remenyik eljutott.

A harmadik problémakör mintegy az előző kettőt is indokolja. Föltárja, mi késztette Remenyiket vándorlásaira, a társadalom alatti életben való megmerítkezésre: ha Márai művészete az esztétikai menekülés példája, Remenyik sorsa és műve a társadalmi menekülésé. Az életforma, melyben Hunyady Sándor szívesen vendégeskedett, Remenyiket egy életre szóló csömörrel töltötte el. A polgárt idegenként gyűlöli, a dzsentrihez, a hétszilvafásokhoz azonban köze van – ettől a kapcsolattól meghőkölve járja be a világot, s keres az outcast életben menedéket. De hazatérve vállalja a szembenézést.

S mindjárt az elején telibetalál: az "ősi birtokra", az "atyai házba" való visszatérésével, gyermekkori emlékeinek fölidézésével, a dzsentri életforma szociografikus alaposságú föltárásával foglalkozó *Bűntudat* (1937) az életmű csúcspontja.

Nem a birtokos-életforma, úr–cseléd viszony gazdasági tényeit, hanem erkölcsi, magatartásbeli feszültségét világítja meg. Az emlékezés lírája száraz, kegyetlen, sehol nosztalgiába nem csap át; valóban inkább lelki-{730.}ismeretvizsgálat, törvény-tevés ez a könyv, mintsem önéletrajz vagy szociográfia. A harmadik problémakörbe aránylag kevés mű tartozik. A *Bűntudat* témájának drámai földolgozása, az *Atyai ház;* és a szociális lelkiismeret monumentális regény-vállalkozása, a *Por és hamu* (1955). Ez utóbbit a portrénk elején idézett önvallomás hiánytalanul jellemzi, szerkezeti építése hasonló az *Ősök és utódok*hoz, de Lénárt György csendőrfőhadnagy morális lázadását mélyebb személyes líra égeti át, mely a különnemű ábrázolási elemeket – e könyvben az író gazdag reflexióit is – egységes alkotássá olvasztja. E három műből álló trilógia Remenyik legértékesebb alkotása. A társadalmi ellentétek anarchista szemlélete ugyan ebben is jellemző, de a téma és az írói ábrázolás nagyobb konkrétsága, szenvedélye morális síkon az írót túlviszi az anarchizmuson, egy tisztultabb, hitelesebb erkölcsi fölfogás felé.

Sajátos helyet foglalnak el Remenyik életművében a drámai kísérletek. A modern drámai formákat úttörően alkalmazó Remenyiknek nem volt szerencséje a kritikával. Regényeit is sokszor fogadták értetlenül; a Szép Szóban, majd a *Bűntudat*ért a Válaszban részesült ugyan elismerésben, és a felszabadulás után mintha a rokonszenv mellett a fogékonyság is megnyilvánulna iránta; a dogmatikus kritika azonban annál merevebben utasítja el kísérleteit. Mint már annyiszor megtörtént, csak halála döbbentett rá művészetének irodalomtörténeti fontosságára. Nem egyenletes, nem egységes mű az *Apocalypsis humana,* de eredeti és jelentékeny előretörés a modern próza egy sajátos, a formabontással és új formákkal való kísérletezés útján.

Szerb Antal ***mek.oszk.hu***

Remenyik Zsigmond: Sarjadó fű

Ezt a kötetemet huszonöt évvel ezelőtt, 1937-ben írtam, közvetlenül a "Bűntudat" után. Mint ahogyan a "Bűntudat"-ban a földet birtokló vidéki magyar nemesség fölött akartam ítélkezni, úgy ebben a kötetemben, a "Sarjadó fű"-ben a városi polgársághoz fűződő kapcsolataimat vettem vizsgálat alá. Az ítélet, ami elhangzott a "Bűntudat" hasábjain, ugyanúgy a vizsgálat – mely részleteiben ezeken a lapokon, a "Sarjadó fű" szövegében olvasható –, elmarasztaló volt, félreérthetetlen és megpecsételő. A sokat szenvedett, dolgozó magyar nép és ugyanakkor a világ jövőjét építő szorgos emberiség iránti hűségem példájaként, mint ahogy a "Bűntudat"-ot 1954-ben, úgy ezt a kötetemet is újra nyilvánosságra hozom, a múltat és az igazságot kutató emberiség segítségére, okulására.
Remenyik Zsigmond

Vagy enyém leszel, vagy meghalunk

Krúdy Gyula - annak ellenére, hogy megnősül (felesége Spiegler Bella) - és megszületik első gyermeke, tovább folytatja szabados életvitelét, kártyázik, párbajozik, italozik, szenvedélyévé válik a lóverseny és természetesen a szebbik nem hódítása. A világháború alatt teljesen visszavonul, kiábrándul az életből, elválik feleségétől, hogy elvehesse új szerelmét, Várady Zsuzsát.

Az új nász azonban még várat magára: *Kedves kis menyasszonyom,*

már két nap múlott el ama emlékezetes dátum óta, amely mindkettőnk sorsának legfontosabb napja lett. Ez a nap adott vissza az életnek, ettől a furcsa, szinte végzetesen gyötrelmes és boldogtalan és paradicsomian szép naptól kezdődnek azok az események, amelyek miatt ismét érdemes élnem. Ezt a levelemet Gyula papa juttatja kezeidhez.

Ma délelőtt beszéltem vele, s megengedte, hogy ezt a levelet neked megírjam. Kedves Zsuzsikám, nem olyan könnyű a dolgunk, mint eleinte hittem, de a győzelem bizonyos. Ebben nem szabad kételkednünk egy másodpercig sem.

Gyula tegnap este megérkezésemkor súlyosan megsértett, nem fogadta a köszönésem, hátat fordított. Álmatlanul eltöltött éjszaka. Arra gondolok, hogy bár lenne neked annyi energiád, mint nekem, mert én már egy percig sem hiszem, hogy másként végződhessék az ismeretségünk, mint házassággal. Bocsáss meg! Folytatom. Megzavartak, de most már ismét a tiéd vagyok. Milyen csodálatos ez, hogy néha mint hallom a hangodat! Gyulám! – mondtad a vasúton, mintha nagyon messziről jönne a hang! Talán mondtad is magadban, amíg én Pest felé utaztam. És éjjel is és most nappal is hallak, Te drága mennyországom. Sietni kell, dél felé jár az idő.

Gyula papával nagyon sokáig beszéltem. Elmondtam neki, hogy ezért választottam az ügyet így, mert nem akarlak elcsábítani. Azt akarom, hogy ártatlan maradjál nekem, már pedig, ha sokáig együtt vagyunk, bizonyosan kitört volna a baj. Ő sírt, kétségbe volt esve, de végül kijelentette, hogy tudomásul veszi… Senkinek sem szabad tudnia a dologról. Három hónapig, amíg a válópör lefolyik, nem szabad egymást látnunk, sem leveleznünk.

Drága Zsuzsikám, ez a levélrész folytatása az előbbinek. Folytonos telefonozás, tárgyalás. Te Pestre jössz. Innen Judendorfba mégy a legjobb barátnőddel. Négy hétig maradsz ott. Az ügyvédem, dr. Polónyi Dezső ezalatt lefolytatja a válópört. Gyula papának az a kikötése, hogy költözzem el a Royalból. Majd megtudod, hová lettem. Valószínűleg beszélek veled, mielőtt elutazol. Légy teljesen nyugodt!

Jobban szeretlek, mint valaha! Vagy enyém leszel, vagy meghalunk.

Csókol, ölel, örökre a tied

Gyula.

Lázár M. lépett közbe. A válópör biztosan sikerül. Légy erős. Olyan erős, mint én.

Ismét Kolozsváron a Corvinák tárlata

2010. február 25.

Ö. I. B.

FOTÓ: A SZERZŐ FELVÉTELE– Előtérben Damaszkuszi Szent János és Canterbury Szent Anzelm teológiai kötetének fedőlapja

A XVIII. Mátyás Napok keretében kedden este, a Magyar Köztársaság kolozsvári Főkonzulátusának nagytermében nyitották meg az Amaryllis Társaság és az Országos Széchényi Könyvtár által szervezett Mátyás király Corvinái című vándorkiállítást.

A 19 darabból álló, értékes gyűjteményritkaság fedőlapjainak másolatát 2008-ban már láthattuk városunkban, majd Bukarestben, Marosvásárhelyen, Szilágysomlyón, Nagybányán, Székelyudvarhelyen, Gyergyószentmiklóson, Csíkszeredában, Sepsiszentgyörgyön, Nagyváradon és Nagyszebenben is megtekinthették az érdeklődők.

– Célunk, hogy minél több helységbe eljuttassuk a vándorkiállítást, hogy minél többen részesülhessenek a korabeli Corvinák hangulatából, amelyek a Budai Várban, a király hálószobája közelében „éltek" – jelentette ki az Amaryllis Társaság nevében Kurta József ötletgazda.

A hangulatot fokozta a Kelemen Attila Zsombor teológus hallgató által tolmácsolt Arany János-költemény (V. László), Szilágyi Mátyás főkonzul pedig megismételte korábbi bejelentését: tekintettel Mátyás király alakjának kolozsvári identitás-meghatározó szerepére, a restaurálás alatt álló szoborba írásos üzenetet fognak nemsokára elhelyezni az utókor számára. Ezután a zsúfolásig megtelt teremben Tringli István, az MTA Történettudományi Intézetének főmunkatársa tartott előadást Diplomácia Mátyás király korában címmel.

Tartalmas előadásában Tringli többek között Antonio Bonfinit, Mátyás király életrajzíróját idézte, aki szerint „a humanista kor ideális követe kellemes külsejű, szerény, nagyon határozott, mindig nyílt és meggyőző férfiú volt, aki térségünkben diplomáciai ügyfeleivel főleg latin, szerb és török nyelven értekezett".

A kiállítás az elkövetkező hetekben várja közönségét.

Mikszáth-esszé pályázat

Szakmai terület:
Bölcsészettudomány és pedagógia
Kar:
PPKE-BTK

A Selye János Egyetem, a SZNM – a Szlovákiai Magyar Kultúra Múzeuma, a Petőfi Irodalmi Múzeum, a Mikszáth Kálmán Társaság, a Magyar Írószövetség, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága, a Kalligram Kiadó, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, a Magyar Irodalomtörténeti Társaság és a Nógrád Megyei Múzeumi Szervezet esszépályázatot hirdet Mikszáth Kálmán halálának századik évfordulója alkalmából.

Pályázhatnak: magyarországi és szlovákiai közép- és felsőfokú oktatási intézményben tanuló diákok és hallgatók
Pályázni lehet 7 500–10 000 leütés terjedelmű (4-5 oldal, 12 pontos Times New Roman betűtípus, másfeles sorköz) esszével az alábbi témakörökben:

1. A mikszáthi történetmondás sajátosságai
2. Mikszáth politikai publicisztikája
3. Felföldi tájak, szlovák és palóc motívumok Mikszáth életművében
4. Mikszáth életművének szlovák fordításai

A kiíró szervezetek és intézmények által felajánlott díjakról a közösen felállított zsűri fog dönteni két, egy középiskolai és felsőoktatási kategóriában.

A pályázat benyújtásának határideje 2010. szeptember 30.
A pályázatokat a következő címre várja a rendezőség:
Pedagogická fakulta Univerzity J. Selyeho
Bratislavská cesta 3322
P.O.Box 54
945 01 Komárno

A borítékra írják rá: Mikszáth-esszé pályázat
Az ünnepélyes eredményhirdetésre 2010. novemberében a Mikszáth-emlékév komáromi zárórendezvényén kerül sor.

Forrás: pim.hu

ARATÁS UTÁN.

Sokat vártunk ettől az évtől,
Az időjósoknak hivén.
Mondták tavaly, hogy aki éri,
Dús aratást ér az idén.

Midőn a hó elment tavasszal,
A szántóföld reményt adott,
Hogy a mult évben nem hiában
Szórtuk belé a jó magot.

Sarlót, kaszát előkerestünk,
Hogy a sürű kalászfejek
Élesre fent csengő vasától
Előttünk rendre dűljenek.

A csépet is mind sorra néztük,
S amelyiknek hibája volt,
Reá kötöztük jó erősen
A gyengén álló hadarót,

Hogy amidőn a tág szérűre
Kerül be majdan a kepe,
Szemét az érett búza-főnek
Vigan kiverhessük vele,

Melyet alkalmas szélben aztán
Felhányjon a szórólapát,
Kitisztítván a garmadából
Minden polyvát, gazt és lazát.

Ilyen készület és reménnyel
Vártuk a gazdag aratást,
De rosz időt járt, és vetésünk
Fonnyadt, veszett szemlátomást.

De száz mérges fű sarjadzott föl,
Gaz, dudva a vetés között,
Indáival a vad folyondár
Mindent befolyt, benyűgözött.

Ködös volt a menny és borongós,
Nem szűlt ujító harmatot,
Sem a földet termékenyítő
Mennydörgésben nem csattogott.

Utána a szük aratásnak
Szivünk ha bátor nyugtalan,
Mégis sokat várunk ez évtől,
Mert a szüret még hátra van.

Megjönnek majd a gazdag ősznek
Derült mosolygó napjai,
Midőn érett gyümölcs alatt fog
A fáknak ága hajlani.

Midőn a víg szüret zajától
A völgy, halom csakúgy kacag,
Száz röppentyű szikrázva röpked,
S megdördülnek a mozsarak.

Sajtóba jő a sárga furmint
S az érett fekete gohér,
Gerézdiből szürünk vörös bort,
Olyan vöröset, mint a vér.

S midőn ez év majd lehanyatlik
S borunk magát kiforrja már,
Vigan leszünk, nagy áldomásra
Csendül kezünkben a pohár!
Tompa Mihály

Államiságunk ünnepe

Ím a nyarat koronázza augusztus hava.
Királyságot hirdet nekünk, mint a korona.
Magasztos király a nyárban, benne ős erő.
Áldása, mely harmatoz ránk, gyümölcsérlelő.

Államiságunk ünnepe, legnagyobb ünnep,
Ezer éves királyságunk, megtart bennünket.
Magyaroknak koronája, népünket jelenti,
Megszentelt tárgy, jogi személy, időknek feletti!

Azt hirdeti, országunknak léte földön, égen,
Örökkön az Istennél van, ahogy egykor régen.
Új kenyér az új búzából, szalagdíszben áll,
Piros-fehér-zöld e szalag, s éhezőkre vár.

Éhezzük mi szép és igaz, az emberi szót,
Magyar létnek biztonságát, és a földi jót.
Mivé lettünk, István király, tekints végre ránk!
Ugye zokogsz, fáj a szíved országod iránt!

Legyen bőség, jövőnk nekünk, legyen sok gyerek.
Legyen kenyér, legyen gyümölcs amit egyenek!
Legyen bor, békesség, búza, erény, szeretet,
Legyen munka, megbecsülés, s boldog emberek!

Ím augusztus üzenete, s huszadika vár.
Ünnepeljünk újra ismét, István a király!
Nemzedékről-nemzedékre mindig így legyen.
Áradjon ránk áldás, erő, bőség, kegyelem!
Szuhanics Albert

Út a teljesség felé

A képzelet

A Föld a hazugság tisztítótüze; itt minden hazug körülöttünk: a tér ál-végtelenje, a dolgok ál-valósága, önmagunk ál-sokasága. S az ember-agyban még az igazság is táncol: egyszerre minden igaz és egyszerre semmi sem igaz. A hazugság-áradatból az egyetlen kivezető út éppen az, amely leghazugabbnak látszik: a képzelet. A sok ál-valóság közt képzeletedre van bízva az igazi valóság helyreállítása. Nem a hegy és nem a völgy a valódi, hanem a szépség, melyet képzeleted a hegyek-völgyek formáin élvez; és a jelenség világ ál-végtelenjéből képzeleteden át vezet az út a benned rejlő igazi végtelenbe.
Más a képzelet és más a képzelődés, ahogy más a beszéd és más a fecsegés. A képzelődés az élet törvénye szerint működik és az éhen maradt vágyakat köddel eteti; a képzelet a lét törvénye szerint működik és amit megteremt, műalkotást, tettet, gondolatot: valódi és igaz.
A Földön mindaz, ami keletkezik és elmúlik, valóságnak neveztetik; csak éppen a képzelet tűnik olyannak, mintha teremtményeit a semmiből húzkodná elő. Az ál-semmi, ahonnét a képzelet merít: a valóság; s a sok külön-lévő ál-valóságban csak az a valódi, ami bennük semminek, képzeltnek rémlik: érzékelhetetlen, közös lényegük, a változó megnyilvánulások mögötti változatlan létezés.

Weöres Sándor

MENTÉS MÁSKÉNT

Kezdetben volt a toll, mint a mentés egyetlen eszköze. Aztán - alig száz éve - jött a fotó, és tudós elõdeink immár nagy papírképeken tanulmányozhatták távoli gyûjtemények kódexének néhány lapját. Alig néhány évtizede megérkezett a mikrofilm, amellyel olcsóságánál, könnyû kezelhetõségénél fogva már tömegével lehetett archiválni az írott kultúra em - lékeit. Az utóbbi évek egyik legfontosabb technikai újítása, a digitális kamera átalakította az archiválás módját. Úgy tûnik, ezen a területen is érvényessé válik a számítógépes parancs: mentés másként.

Európában és az Egyesült Államokban ma több átfogó digitalizálási program fut, és számtalan digitalizálási projekt van készülõben. Az írott emlékek tekintetében ez fõként a nagyközönség számára nem hozzáférhetõ, középkori anyagokat érinti, elsõsorban a *kódexeket*, a kézzel írott könyveket, másodsorban pedig az úgynevezett incunabulumokat, az 1500 elõtti nyomtatványokat. A legtöbb könyvtár ezeket a köteteket optimális körülmények között tárolja. Nemcsak az õrzésrõl gondoskodik, hanem megfelelõ hõmérsékletet (18-22 Celsius-fok) és páratartalmat (50 százalék) is biztosít. A megõrzésnek azonban ki kell terjednie az archiválás és a reprodukálás folyamatára is. Mindenekelõtt a fényerõ és a hõmérséklet gyors változása, illetve magas foka rejt veszélyeket. Egy *illuminált*, azaz miniatúrákkal és iniciálékkal ellátott kódexnek leginkább a festett lapjai, fõként az aranyozásai veszélyeztetettek.

Victorinus-corvina (a kódex eredetileg Vitéz Jánosé volt, tõle került a királyi könyvtárba)

Gutenberg XXI. század projekt

A középkorban az arany felvitelére két technikát alkalmaztak. Az ecsetarany finomra õrölt aranypor, amit ecsettel vittek föl a pergamenre. A laparany vagy aranyfüst egészen vékonyra kidolgozott aranylemez, amelyet ráragasztottak a pergamenre. Különösen az aranyfüsttel díszített pergamenlapok fényképezése igényel nagy elõvigyázatosságot. A hagyományos fotótechnika nagy fényerõvel, így nagy hõkibocsátással dolgozik.

A vakuk több ezer luxnyi fényerejének negatív hatása nehezen körülírható, a huzamos megvilágítás roncsoló hatása viszont már rövidtávon is érzékelhetõ. Erõs hõ hatására a pergamen jelentõsen tágul, átmenetileg deformálódik, hullámossá válik, a ráragasztott aranyfüst pedig darabokra törik.

Szinte nincs olyan kódex, amelynek arannyal illuminált lapjait tüzetesen megvizsgálva ne látnánk a laparanyat átszövõ finom repedéseket. És ha a középkori mester nem ügyelt eléggé a ragasztás egyenletességére, a széttöredezett aranyfüst mozaikdarabkái leválnak a pergamenrõl.

Az Országos Széchényi Könyvtár is ezeket a szempontokat mérlegelte, amikor elfogadta a *Xerox Hungary* ajánlatát a kódexanyag egy jól körülírható egységének digitalizálására. A Xerox cég létrehozta a *Gutenberg XXI. század* projektet, középkori anyagok digitális feldolgozására. A program megvalósításába bekapcsolódott az *i2S Solutions* francia cég, az utóbbinak a terméke az a *DigiBook* 6000 elnevezésû mérlegszkenner, amely minden tekintetben kielégíti a mûtárgyvédelem meglehetõsen szigorú feltételeit. A gép dolgozott már a projekt keretében a francia és az osztrák nemzeti könyvtárakban, a Vatikán könyvtárában, 2001 szeptemberében pedig két hónapra a Széchényi Könyvtár egyik lesötétített szobájába telepítették.

Philostratus-corvina (a királyi könyvtár legszebb fennmaradt díszkódexe)

Az asztalnyi nagyságú mérlegszkenner kamerája a fényforrással együtt mintegy 8 másodperc alatt fut át az asztallapra fektetett kódex fölött. A megvilágítás töredéke a hagyományos fotózáshoz szükséges fényerõnek. Egy-egy oldal körülbelül akkora fénymennyiséget kap, mint egy kiállításon egy nap alatt. A hidegfényû lámpa hõkibocsátása a kódex szintjén gyakorlatilag már nem érzékelhetõ, ezért a lapok hullámosodásától nem kell tartani. A Digi- Book 6000 másik újítása a mérlegszerûen mozgó/mozgatható asztallapok alkalmazása. Ahogy a lapozás során a könyvtest súlya fokozatosan áttevõdik a jobb oldalról a bal oldalra, a mérleg jobb oldali "serpenyõje" fölemelkedik, a bal oldali ezzel arányosan süllyed, ennek következtében a lapok mindvégig közel azonos síkban helyezkednek el. (Persze, ez a hagyományos fényképezésnél is megoldható, csak jóval körülményesebben, különbözõ vastagságú támasztékok folyamatos cserélgetésével.) A mérlegmozgás azt is lehetõvé teszi, hogy bármelyik "serpenyõt" támasztékként használjuk. Erre akkor van szükség, ha az archiválandó kódex kötése feszes, szoros, azaz a könyv a saját súlyától nem fekszik föl vízszintesen az asztallapra. Ebben az esetben a természetes nyílás szögében kell fényképezni, a kötéstáblákat pedig megtámasztani, hogy ne feszítsék a lapokat. Ezt a hagyományos fotózás során is ugyanígy csinálják, azonban mûtárgyvédelmi tekintetben van egy fontos különbség. Hagyományosan, ha nem nyílik ki teljesen a kódex, minden egyes oldalt különkülön kell felvenni, a munka lassúbb, és az éppen nem fényképezett oldal is fényt kap. A DigiBook 6000 azonban képes arra, hogy még 120ş- os nyílásszögnél is fölvegye mindkét oldalt, mert a program kiegyenlíti a perspektivikus rövidülésbõl szárma zó torzulásokat, így egyfelõl jóval gyorsabban dolgozik, másfelõl az egyébként is alacsony fényerõt nem kell megdupláznia a kétszeres felvétellel.

Bibliotheca Corviniana

A digitalizáláshoz a Xerox Hungary természetesen szeretett volna reprezentatív kódexeket választani, a nemzeti könyvtárnak pedig az volt az érdeke, hogy a rendelkezésre álló idõ alatt a középkori gyûjteménynek egy összefüggõ és széles körû érdeklõdésre számot tartó egységét archiválja. Így esett a választás a corvinákra, Mátyás király könyvtárának az Országos Széchényi Könyvtárban õrzött kódexeire. Az egykori királyi könyvtárat méltán tartja a mûvészettörténet a magyarországi reneszánsz legjelentõsebb emlékének.

Ransanus-corvina (Mátyás és Beatrix fogadja Petrus Ransanus nápolyi követet)

Mátyás 1458-ban került hatalomra. Már az 1460-as években megkezdte a reneszánsz udvari környezet kiépítését Budán egy könyvtár fölállításával együtt. Az újrafelfedezett antikvitás iránti fogékonyságot nem utolsósorban neveltetésének köszönhette, személy szerint a magyar humanizmus "atyjának", *Vitéz János* váradi püspöknek, aki bevezette a klaszszikus latinitás ismeretébe. (Olyan sikerrel, hogy Mátyás már gyermekként tolmácsolt apja, *Hunyadi János* mellett.) Ezt a fogékonyságot aztán fölerõsítették az 1460-as években az Itáliával fennálló diplomáciai kapcsolatok, az olasz városköztársaságok és fejedelmi udvarok reneszánsz kultúrájának hatása, illetve a budai udvarban idõzõ humanista diplomaták igényei.

A könyvgyûjtés lendületet vett, illetve rendszeressé vált az 1470-es évek második felében. Több kutató ezt Mátyás házasságkötésével magyarázta. 1476-ban feleségül vette *Aragóniai Beatrix* nápolyi hercegnõt, akinek révén a király a nápolyi udvarral is szorosabb kapcsolatba került. Érdekes módon azonban ez a kapcsolat nem hagyott nyomot a magyar királyi udvar kultúráján, így a könyvtáron sem. Mátyás továbbra is a közép-itáliai, elsõsorban firenzei könyvmásoló mûhelyekbõl szerezte be a kódexeket. A gyûjtésnek ebbõl az elsõ fázisából származnak az egyszerûbben díszített, úgynevezett firenzei fehér indafonatos kódexek, amelyekbe aztán már Budán festette bele a király címerét az ismeretlen címerfestõ. A luxuskivitelû, pompás díszkódexek, mint a *Philostratuscorvina,* egy évtizeddel késõbb, az 1480-as évek közepétõl kerültek a királyi könyvtárba. Ezek már egyedi megrendelésre, a legkiválóbb itáliai mesterek mûhelyében készültek, vagy éppen Budán, ahol a király nemcsak könyvfestõket alkalmazott, hanem könyvkötõ mûhelyt is felállított. A könyvtár ekkor már eredeti funkciója mellett egyre inkább a reneszánsz udvari reprezentációt szolgálta. A királyi kápolna szomszédságában fölépült a könyvtárterem, amelynek szépségét, gazdagságát több kortárs leírásából ismerjük.

Trapezuntius-corvina (a budai könyvfestõ mûhelyben készült kódex)

A könyvtár az elsõ Itálián kívüli reneszánsz udvari gyûjtemény volt, ahol a tudományok minden ága, és persze az ókori irodalom legértékesebb emlékei képviseltették magukat.

A kódexek számát tekintve csak összehasonlító vizsgálatokra hagyatkozhatunk, mivel egykorú leírásai, említései nem adnak pontos számot, csupán a gyûjtemény teljességét hangsúlyozzák. A kutatás mai állása szerint 1000-2000 kötetbõl állhatott, melyekbõl összesen 216 darab maradt fenn, szétszóródva a világ nagy könyvtáraiban. Magyarországon 53 corvinát õriznek, ebbõl harmincötöt az Országos Széchényi Könyvtár.

Ennek a 35 kötetnek készült el a digitális felvétele, amelyek CD-re átírva közel 300 lemezt töltenek meg. A rendkívül nagy helyigény abból ered, hogy a felvételek meglehetõsen nagy, 300 dpi-s felbontással készültek, annak érdekében, hogy a lapok jól nyomtathatók legyenek, de mindenekelõtt azért, hogy a számítógép monitorján a legapróbb bejegyzés, a leghalványabb ecsetvonás is vizsgálható legyen.

A lemezek ma még "nyers" állapotban, feldolgozatlanul állnak, egyelõre csak archiválási feladatunknak tettünk eleget. A fölvett anyag korszerû feldolgozása több irányú munkát igényel. Mivel a reneszánszkutatók körében az egész világon nagy az érdeklõdés a corvinák iránt, meg kell oldani a lapok elektronikus forgalmazását, hogy a továbbiakban ne kelljen diafelvételek kölcsönzésével bajlódni. Ehhez készíteni kell a nyersanyagból egy "lebutított" változatot, mivel ekkora felbontású képeket ma még nem tudunk elektronikusan forgalmazni. Elkészíthetõ továbbá és kereskedelmi forgalomba hozható egy reprezentatív válogatás a fölvett anyag legértékesebb, legszebb lapjairól. Végül létrehozható egy olyan adatbázis, amelyben az összes fölvett kódexhez hozzá vannak rendelve a kiegészítõ információk: a szerzõ, a másoló, a könyvfestõ neve, a kötés típusa, a késõbbi tulajdonosok, esetleg maga a szöveg is keresési lehetõséggel együtt. Ez az adatbázis alapja lehetne egy, az összes fönnmaradt corvina digitalizálására vállalkozó nemzetközi projektnek.

ELEKTRONIKUS KÓDEXEK

Iratokkal kapcsolatos értékmentõ tevékenységgel Sevillában találkoztam elõször a kilencvenes évek elején, nem sokkal a világkiállítás bezárása után. Az Archivo General de las Indiasa felfedezésekkel kapcsolatos dokumentumait és emlékeit (köztük Kolumbusz leveleit) az IBM szkennerei és számítógépei segítségével digitalizálta. Az esetenként olvashatatlan szövegek restaurálása ma is tart. Legközelebb 2001. május 30-án találkoztam az informatika ilyen alkalmazásával, amikor a Xerox és a Széchényi Könyvtár a Pénzjegynyomdában bejelentette, lemásolják a könyvtár gyûjteményében lévõ corvinákat.

A DigiBook 6000 szkenner

A Xerox új DigiBook 6000 RGB szkennere a másolandó oldalakat, a normál szkennerben használt körülbelül 55 lux helyett mindössze 1 luxszal világítja meg. A normál szkenner esetében a lapokat - gyakorlatilag - rá kell feszíteni egy üveglapra, hogy a leolvasott kép torzítatlan és éles legyen.

A Xeroxnak ez a speciálisan könyvtári levilágításra és másolásra fejlesztett készüléke a kihajtott könyvnek a másolandó oldalát - ami sohasem párhuzamos az érzékelõvel, hanem íves, ahogyan a kihajtott könyvek lapjai meg szoktak állni - egy mozgó kamerával ívesen fényképezi le, a képen a szkennerhez kapcsolt számítógép állítja vissza a torzítást. Ezzel megóvható a könyv különösen sérülékeny gerince. A színes kamera felbontása 5000 pixel, s a képet a készülék 16 millió színbõl állítja össze (színhûbb már nem is lehetne). A digitalizálás minõségét folyamatosan ellenõrzik, erre a célra egy 21"-os monitor valamint a szoftverbe beépített nagyító funkció szolgál, amivel a kép tetszõleges részleteit - ellenõrzés céljából - ki lehet nagyítani. A Xerox speciális készülék teljesítménye igen nagy. Kisebb felbontással (300 dpi) és gyakorlott személyzettel 600 oldalt másol óránként, míg nagyobb felbontással (400 dpi) - óránként - 450 oldalt. Így fejezõdhetett be a munka ilyen rövid idõ alatt. A digitális adatbázis számtalan kiaknázási lehetõsége mellett, a rendszerhez tartozó Xerox DocuColor 2060-as speciális színes nyomógéppel a könyv minden oldaláról színhelyes másolatot készíthetnek.

KOVÁCS GYÔZÔ

FÖLDESI FERENC

Szent István köpönyege

A pannonhalmi Benedek-rendű főapátság kincsei között egy palást formájú vékony szövetet őriznek, melyre csekély eltéréssel a Szent István köpönyegének hímzetei vannak reá festve. Eredetéről csak annyit tudni, hogy a XVIII. század közepe táján találták a bécsi császári kincstárban, s onnét a Benedek-rend visszaállításakor került Pannonhalmára. Némelyek, pl. FRANZ BOCK és IPOLYI ARNOLD, hajlandók azt hinni, hogy ez a képes szövet a magyar koronázási palást mintája. RADISICS JENŐ azt hiszi, hogy a pannonhalmi palást valamely régi másolat. Mert ha az eredeti volna, olyan formájúnak kellene lennie, aminő hajdan Szent István palástja volt, s nem abban az állapotban tüntetné föl ez ereklyét, amelybe későbbi átalakítások és csonkítások révén jutott, szóval, aminő ma. Szent István köpönyege tudvalevőleg eredetileg casula volt, melyet Szent István és Gizella királyné 1031-ben a székesfejérvári Boldogasszony-templomának ajándékozott. Ezt mondja felirata is.

A casula az időben még harangalakú bő köpönyeg volt, közepén nyílás a fej számára. A pap, hogy kezét használhassa, két oldalt karjára szedte a köpönyeg redőit. Ebben a diakonusok vagy a ministerek is segítettek neki, sőt tartották a casula gyakran nehéz szövetét. A XIII. század vége felé oldalt fel kezdték hasítani a casulát, hogy a pap kidughassa kezét; s ezen a réven keletkezett a misemondó ruha mai alakja.

A régi formára való emlékezés az a ma is meglevő szokás, hogy a diakonusok vagy a ministerek Úrfelmutatáskor fölemelik a casula alsó szegélyét. Szent István köpönyegét a XIV. században szabhatták mai, elül nyitott formájára, mikor kifoldozták és mindenestül fölvarrták egy violaszínű, leveles mustrájú selyem szövetre.

A budai könyvsajtó

"Jogosult büszkeséggel szokta hirdetni" - írja FRAKNÓI VILMOS (*Akadémiai Értesítő*, 1898, 174. l.) - "a magyar nemzet kifejlett kultúrai érzékének bizonyítékául azt, hogy a könyvnyomtatás meghonosításában hazánk Angliát, Spanyolországot, Ausztriát, Lengyelországot több esztendővel megelőzte. Ekkorig az volt az általános nézet, hogy ezt a dicsőségünket Geréb Lászlónak, Mátyás király unokaöccsének köszönhetjük; mert ő lett volna az, ki mint budai prépost Hess András nyomdászt Olaszországból meghívta, Budán megtelepítette, általa a *Budai Krónikát* kinyomatta, amely 1473-ban az őhozzá intézett ajánlólevéllel látott volna napvilágot. Azonban Geréb László sohasem volt budai prépost; a *Budai Krónika* élén álló ajánlólevél nem őhozzá van intézve. Múlt századbeli történetíróink a rendelkezésökre álló okiratokban 1468-1475 között László budai prépostot, 1476-tól pedig Geréb László erdélyi püspököt találván, ebből a két tényből azt az önkényes következtetést vonták le, hogy a budai prépostból lett Geréb László erdélyi főpappá, s így a *Budai Krónika* ajánlólevelének László prépostja Geréb Lászlóval azonos. Ezen kombináció alapossága iránt ekkorig kétség sem merült föl." FRAKNÓI VILMOS a vatikáni levéltár okirataiból kétségtelenül kiderítette, hogy az a László budai prépost, ki Hess András könyvnyomtatót Magyarországba hívta, Karai László volt, ki 1470 őszén Rómában járt, kieszközölni II. Pál pápa erkölcsi és pénzbeli támogatását Mátyás király csehországi vállalata számára. Rómában látta a három évvel ezelőtt német mesterektől fölállított könyvnyomtató műhelyt, s ugyanakkor szerződtette a német munkások egyikét, Hess Andrást. Karai László 1485-ben halt meg mint budai prépost. Hess András budai sajtója alól csak a krónika került ki és két apróbb termék. Nyilván az általános részvétlenség miatt szakadt félbe munkássága. Hogy aztán a mesterrel mi lett: eddig nem tudni.

Tóth Béla

Eloszlatják Móricz Zsigmond rejtélyeit

Emlékkapuval jelölik meg Móricz Zsigmond tényleges szülőházát Tiszacsécsén: a tévhitoszlató irodalomtörténeti korrekciónak szánt kaptu július 7-én, pénteken avatják fel - közölte az író örökségét ápoló és a nevét viselő kulturális egyesület elnöke.

"A kutatások alapján már régóta nyilvánvaló, hogy a jelenlegi tiszacsécsei Móricz-ház bizonyítottan nem az író szülőháza volt" - mondta János István. A valamikori szülőház a kis község mostani Kossuth Lajos utcájában, a 93. szám alatt állt, ahol faragott emlékkapu hívja majd fel a figyelmet a valódi szülőház helyére.

A Móricz-emlékház

Az egyesületi vezető megjegyezte, hogy a tévesen Móricz-szülőháznak tulajdonított, szalmatetős kis parasztházról, amelyben emlékkiállítás található, természetesen lekerül majd az épület történetére utaló tábla. Ugyancsak eltávolítják a helyi református templom faláról azt a bronz domborművet, amely szintén tévesen állítja, hogy ott keresztelték meg egykor Móricz Zsigmondot.

Az írót - hangsúlyozta János István - szülőházában tartották egykor a keresztvíz alá -, s ha az egyházi anyakönyvbe a valós helyszín került volna be annak idején, talán nem egy másik épületet jelölnek meg és állítanak helyre Móricz Zsigmond szülőházaként Tiszacsécsén.
A faragott, zsindellyel fedett emlékkaput - Fehérvári József túristvándi fafaragó, nyugalmazott pedagógus alkotását - pénteken avatják fel az író szülőfalujában, ahol azt követően tudományos emlékülést is tartanak a munkásságáról.
(Múlt-kor/MTI)

Nagyapám és a molnár

Valamikor nagyon régen, úgy az 1848-as szabadságharc után nem sokkal, született a nagyapám. Én a búbos kemence mögé bújva csodáltam világra jöttét. Keservesen felsírt, amint először megpillantotta a napvilágot. Hunyorgó szemeit elöntötte a könny, és csak úgy rúgkapált az öreg mosóteknőben. Ezerfelé szállt a libatoll a rögtönzött bölcsőből.

Telt múlt az idő, nagyapám egyre cseperedett, akár az árokparton a gólyahír. Szép bajuszos nyalka legényke lett belőle. A falu leányai, ha báloztak, össze is szólalkoztak miatta számtalanszor. Történt egy szép csodálatos napon, hogy az öreg, mert hívhatom így, mivel nekem mégis csak a nagyapám, elhatározta, hogy az új búzát elvisszük a malomba, őrölni, mert az éléskamránk már annyira kiürült, hogy az egerek átköltöztek a szomszédba.

- Nos, fiam - mormolta a bajusza alól. - Fogd be a hatökröt a szekérbe és indulunk a malomba!

- Keservesen nyikorogtak az öreg szekér zsírt sirató kerekei. Még az a párdarab tikunk is, ami volt, világgá szaladt a rettenetes nyikorgástól. Ültünk a bakon. Ő sem szólt, én meg miért is zavartam volna meg a nagy gondolkodásban. Míg egyszer csak nótázni nem kezdett: „Vadgesztenye, vadberkenye, Molnár legény otthon vagy-e". Így ismételgette ezt a két sort, hogy már a bögöly is megunta, ami eddig az ökrök vérét szívta, és úgy elrepült, hogy soha többé nem láttam. Nemsokára egy kanyargó patakhoz értünk. Itt az állatok megmakacsolták magukat és egy lépést sem voltak hajlandóak tovább menni. Vakarta is az öreg a feje búbját a viseltes sapkája alatt. Egyszer csak, mit ad az Isten, elővette tartalék eszét, amit így visszagondolva biztosan a farzsebében tartott, a hajgereblyéje mellett, rögvest munkához látott. Lerakta a zsákokat, és felparancsolta az ökröket a szekérre. A zsákokat pedig, úgy ahogyan voltak befogta a szekér elé. Át is értünk minden baj nélkül a sekély vízen. Már-már, mintha mi sem történt volna, kezdett is tetszeni a dolog mind a kettőnknek. A zsákokat visszaraktuk a szekérre, a hatökröt befogtuk elébe és meg sem álltunk a malomig. Igen ám, de a malom nem volt otthon. Ki is írta a nagydiófára, hogy elmentem epret szedni! No, most lett csak igazán mérges a nagyapám. Ilyen dühösnek még születése óta nem láttam. Arca olyan tűzben izzott, hogy a rárepülő légy azon nyomban megsült rajta. Több sem kellett az öregnek. Fogta az ostort, amit Ő, Ökörnógatónak hívott és jó mélyen leszúrta az állatok elé és már rohant is a malmot megkeresni. Én meg csak vártam és vártam. Teltek múltak a napok a hetek, hónapok az évek, már a szakállam is a térdemig ért, amikor egyszer arra lettem figyelmes, hogy a madarak riadtan repkedni kezdtek a fejem fölött.

A nagyapám jött meg és hozta a molnárt fülön fogva malmostul. Azon nyomban nekiláttak a búza megőrlésének. Végeztek is vele hamar, mert a nap még az égen volt, és éppen akkor kérlelte a hold, hogy ugyan már, adja már át neki a helyet, mert lassan beesteledik. Felraktuk a lisztet az öreg szekérre és már indulni készültünk, de az ökrök előtt leszúrt ostorból egy hatalmas odvas fa lett. Olyan magasra nőtt, hogy amikor a tetejét néztem, rögtön hanyatt is estem. Dühöngött is nagyapám a nagy odvas fa láttán. Tehetetlenségében be is mászott egy odúba. Kintről nem láthattam, hogy mi történik odabent, de a sok madár csirregése már elviselhetetlen volt az emberi fülnek. Bújt volna már ki szegény a lyukon, de nem tudott. Dugta a karját a fejét, de sehogyan sem fért ki rajta. Fogta magát és hazaszaladt a fejszéért. Mielőtt azonban még kivágta volna magát, telerakta az ingét és a gatyáját seregéllyel. Igen ám, de ahogy kibújt a lyukon a sok madár elrepült vele. Szegény olyan soká röpködött ott fenn, hogy a hold már rábízta a kelő napra, hogy most már vigyázzon rá ő.

Az erdő szélén egy tiszta vizű tóban, a falu leányai-asszonyai éppen ruhát mostak. Egyikőjük észre is vette a már-már szépen röpködő nagyapámat és egy sulykoló fával az ég felé mutatva kiabálni kezdett: - Ó de nagy madár! Ó de nagy madár! Kiabált, ahogy a torkán kifért. Mire a többi asszony és leány is kiabálni kezdte. Ó de nagy madár! Ó de nagy madár! Az öreg már rég restül hallott és úgy érthette, hogy azt kiabálják neki, hogy Ód el a gatyád! Ód el a gatyád! Mit is tehetett volna mást, mint azt, hogy rántott egyet a gatyamadzagon. A sok seregély mind elrepült. Ő meg szerencséjére egyenesen a tó kellős közepébe esett. Volt is nagy derültség a parton, de még a vízből is fel-felbuktak a halak, hogy egy jót nevessenek. A falu fehérnépe is olyan sokáig nevetett a dolgon, hogy közben megszáradt a frissen mosott ruha. Szegény nagyapám pedig szégyenkezve kimászott a vízből, és olyan gyorsan szaladt hazafelé, hogy a lába nyomán majdnem leégett a nádas.

A vacsoránál nem is mertem a szemébe nézni, mert olyan tüzes volt a tekintete, hogy a tányérján megsült előtte az avas szalonna...

* Tamás István

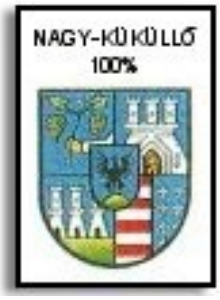

A Magyar Irodalmi Hírlevelet szerkeszti: Fenyvesi Miklós

Email: miklos.fenyvesi@fibermail.hu

Terjeszti a Kárpáti Harsona

http://karpatiharsona.info/